బాలగోపాల్ స్ఫూర్తితో అణిచివేతను వ్యతిరేకిద్దాం! హక్కులను కాపాడుకుందాం!

ఎస్.శేషయ్య

హక్కుల ఉద్యమానికి పరిధి, పరిమితులు ఉన్నాయి. సమాజంలో ఉత్పన్నమయ్యే సామాజిక, ఆర్థిక సమస్యలను హక్కుల ఉద్యమం పరిష్కరించే శక్తిలేదు. ప్రత్యేకించి సమాజంలో మౌలికమైన మార్పును తీసుక రావడం హక్కుల ఉద్యమానికి అసాధ్యమైన పని. రాజకీయ ఉద్యమాలే ప్రజల సమస్యలను పరిష్కరించగల్గుతాయి. సామాజిక మార్పుకు దోహదం చేస్తాయి. హక్కుల ఉద్యమం కేవలం ప్రజాస్వామిక ఉద్యమాలు లేదా సమూహాలు ముందుకు తెచ్చే సమస్యలు, ఆకాంక్షలు న్యాయమైనప్పుడు వాటిని సమర్థించడం, ప్రజల్లో ప్రచారం చేసి వాటికి మద్దతు కూడగట్టడం, హక్కులకోణం నుండి ప్రజల్లో చైతన్యం తీసుకరావడం కర్తవ్యంగా ఉంటుంది. ప్రజా ఉద్యమాలకు విలువలను నేర్పించడం హక్కుల ఉద్యమానికి మించిన పరిధి అవుతుంది.

బాలగోపాల్ ఆకస్మిక మరణం హక్కుల ఉద్యమ కార్యకర్తలను, అభిమానులను, ప్రజాస్వామిక వాదులను విషాదంలోకి నెట్టివేసింది. బాలగోపాల్ 'ఇకలేడు'అనే నిస్పృహతోపాటు, 'పౌరసమాజం'ఒక రకమైన భయానికి, వెలితికి లోనయ్యిందని కొంతమంది అభిప్రాయపడ్డారు. కానీ, ఈ పరిస్థితి తాత్కాలికమే. పురుషోత్తం, ఆజం అలీలను సర్కారీ హంతకముఠాలు కిరాతకంగా హత్య చేసి ఒక భయానక వాతావరణం సృష్టించారు. పౌరహక్కుల సంఘం ఇక పనిచేస్తుందా? అనే సంశయం, సందేహాలు ఏర్పడ్డాయి. బాలగోపాల్ ఆ సందర్భంలో 'నిరాశా, నిస్పృహలకు చోటివ్వొద్దు'అని సందేశం యిచ్చాడు. 'నిస్పృహను, నిస్సహాయతను అధిగమించడానికి కావల్సిన ధృఢసంకల్పం, మానసిక స్థైర్యాన్ని పురుషోత్తం నుండి ఉద్యమాలు, ఉద్యమకారులు, ప్రజలు నేర్చుకోగల్గితే అతని మరణం వృధా కానట్టే' అని హక్కుల కార్యకర్తలకు ధైర్యాన్ని యిచ్చాడు. మానవ హక్కుల వేదిక మూడవ రాష్ట్ర మహాసభల సందర్భంగా అనంతపురంలో బహిరంగసభలో 'భయం నుండి బయటపడాలనీ, నిర్భయంగా ప్రశ్నించాలనీ, రాజకీయ, సామాజిక జీవితంలో విలువలను పెంపొందించడానికి కృషి చేయాలి' అని చివరిసారిగా పిలుపునిచ్చాడు. విలువలకు గుర్తింపు, గౌరవం లేని మన సమాజంలో మానవహక్కులకోసం కృషి చేయడం కష్టం అని గ్రహించాడు. అసమాన, ఆధిపత్య, దోపిడీపై ఆధారపడి కొనసాగుతున్న సామాజిక సంబంధాలు ఉన్న మన వ్యవస్థలో హక్కుల ఉద్యమం చాలా అవసరం. ఒకవైపు రాజ్యాంగ యంత్రాన్ని, మరోవైపు ఆధిపత్య వ్యవస్థలను ఎదుర్కుంటూనే హక్కుల ఉద్యమం ముందుకు పోవాలి. బాలగోపాల్ తన జీవితకాలం వీటికి వ్యతిరేకంగా పోరాడాడు. ఆయన ధృఢ సంకల్పం, మానసిక స్థైర్యం నిర్ణయం హక్కుల ఉద్యమ కార్యకర్తలకు స్ఫూర్తినిచ్చాయి. అందుకే ఆయన మనకు ఆదర్శనీయం.

బాలగోపాల్ తన 57 సంవత్సరాల జీవితకాలంలో 28 సంవత్సరాలు హక్కుల ఉద్యమానికి అంకితమయ్యాడు. పౌరహక్కుల సంఘానికి 15 సంవత్సరాలు కార్యదర్శిగా ఉండి దేశవ్యాపితంగా సంస్థకు గుర్తింపును, గౌరవాన్ని, విశ్వసనీయతను సాధించాడు. బాలగోపాల్ వ్యక్తిత్వం హక్కుల ఉద్యమం వ్యక్తీకరణకు విడిగా లేదు. హక్కుల ఉద్యమంలో ఆయన నిర్వహించిన క్రియాశీలక పాత్ర, వందలమంది కార్యకర్తల కృషి ఫలితంగానే యివ్వాళ హక్కుల ఉద్యమాన్ని ప్రజలు అభిమానిస్తున్నారు. సహకరిస్తున్నారు. బాలగోపాల్ మరణం తర్వాత హక్కుల ఉద్యమంపై వచ్చిన వాఖ్యానాలు, ఆయన ఆలోచనలు, ఆచరణ హక్కుల ఉద్యమానికి ఆయన కృషికి సంబంధించిన అంచనాలు హక్కుల కార్యకర్తలను కొంత గందరగోళానికి, గురిచేసాయి. మన రాష్ట్రంలో హక్కుల ఉద్యమ చరిత్ర, నేపథ్యం మరుగున పడిపోయింది. హక్కుల ఉద్యమాన్ని నిలబెట్టడంలో, ముందుకు నడిపించడంలో పౌరహక్కుల సంఘానికి (ఏపిసిఎల్‌సి)ప్రజాస్వామిక హక్కుల పరిరక్షణ సంస్థ (ఓపిడిఆర్)కి ఎలాంటి పాత్ర లేదా? ప్రధానంగా మానవహక్కుల ఉద్యమం విశాలమైందనీ, పౌర ప్రజాస్వామిక హక్కుల ఉద్యమం పరిమితమైందనీ, లేదా సంకుచితమైందనే విధంగా ప్రచారం జరిగింది. మానవహక్కుల వేదిక నక్సలైటు ఉద్యమాన్ని, వారి హింసను ఖండిస్తుందనీ, పౌరహక్కుల సంఘం సమర్థిస్తుందనీ, మానవహక్కుల వేదిక రాజకీయాలకు అతీతం అనీ, ఇతర సంస్థలు రాజకీయ పార్టీలకు అనుబంధం అనే భావన ఏర్పడేటట్టు ప్రచారం గతంలో జరిగింది. ఇప్పుడూ జరుగుతూ ఉంది. బాలగోపాల్ బ్రతికుంటే పై అభిప్రాయాలను సమర్థించేవాడు కాదు. హక్కుల ఉద్యమంలో బాలగోపాల్ ప్రతిపాదించిన దృక్పథం పట్ల పౌరహక్కుల సంఘంలో చర్చ జరిగింది. కొన్ని విషయాల్లో భిన్నాభిప్రాయం కారణంగా, సంస్థనుండి విడిపోయి మానవహక్కుల వేదిక ఏర్పాటు చేసాడు.

హక్కుల్లో విభజన, హెచ్చుతగ్గులు లేవు

పౌరహక్కులు, ప్రజాస్వామిక హక్కులు, మానవ హక్కులను వేరు వేరుగా భావించడం, వర్గీకరించడం వాటి మధ్య హెచ్చుతగ్గులు చూడటం, సరైందేనా? కాదని బాలగోపాల్ వివరించాడు. 'ప్రతి సమస్యకు ఒక హక్కుల కోణం ఉంటుంది'అని బాలగోపాల్ అభిప్రాయం. ప్రస్తుతం చట్టాల్లో, రాజ్యాంగంలో గుర్తించబడిన హక్కులన్నీ కూడా చరిత్రలో ప్రజల అవసరాలుగా, డిమాండ్లుగా ముందుకు వచ్చినవే. ప్రతి హక్కుకు ఒక చరిత్ర ఉంది. వివిధ చారిత్రక అభివృద్ధి దశలో అనేక రాజకీయ, సామాజిక ఉద్యమాల నుండి, ప్రజల త్యాగాల ఫలితంగానే హక్కులు ఉనికిలోకి వచ్చాయి. ప్రజల సామాజిక చైతన్యంలో, నాగరికతలో భాగమయ్యాయి. చట్టాల

రూపంలో వ్యవస్థీకృతం అయ్యాయి. కానీ, అసమాన, ఆధిపత్య, దోపిడీ సామాజిక వ్యవస్థలో నిత్యం హక్కుల నిరాకరణ, అతిక్రమణ జరుగుతూ ఉంది. ప్రజలు సాధించుకున్న హక్కుల అమలు కోసం, అనుభవించటం కోసం పోరాడుతూనే, కొత్తహక్కులకోసం ఆందోళన చేస్తూ ఉన్నారు. వీరికి సహకరించటం హక్కుల ఉద్యమ ప్రధాన కర్తవ్యం అని బాలగోపాల్ మొదటి నుండి అభిప్రాయపడ్డాడు. పౌరహక్కుల సంఘం 1993 డిసెంబరులో సవరించిన తన లక్ష్య ప్రకటనలో హక్కుల ఉనికి గల చారిత్రక నేపథ్యం గురించి, హక్కుల అవసరం, ప్రయోజనం గురించి చాలా స్పష్టంగా వివరించింది. హక్కులు జీవించడానికి అవసరం. జీవితాన్ని మెరుగుపరుచుకోవడానికి అవసరం. హక్కులు వాటంతటకవే విలువైనవే కాక, అణిచివేతను ప్రతిఘటించడానికి, జీవితాన్ని మెరుగుపరుచుకోవడానికి, సాధనాలు కూడా''అని పేర్కొంది. ఈ అవగాహనపట్ల రాష్ట్రంలో పనిచేస్తున్న మూడు సంస్థలకు ఏకభావం ఉంది. గతంలో పౌరహక్కులు, ప్రజాస్వామిక హక్కులు, మధ్య తేడాల గురించి, పరిమితులు, పరిధి గురించి గతంలో దేశంలోని హక్కుల సంస్థల మధ్య చర్చలు, వాదోపవాదాలు జరిగాయి. పౌరహక్కులంటే వ్యక్తిగతమైనవనీ, పౌరులకు మాత్రమే చెందినవనీ, రాజ్యానికి వ్యతిరేకమనీ, రాజ్యాంగ యంత్రాన్ని దాని అధికారాన్ని నియంత్రించే సాధనాలనీ కేవలం చట్టంలో, రాజ్యాంగంలో గుర్తించబడినవనీ, ఈ హక్కుల ఉల్లంఘన జరిగితే బాధితులు కోర్టుల ద్వారా అమలు చేసుకునే అవకాశం ఉంటుందని అభిప్రాయపడ్డారు.

ప్రజాస్వామిక హక్కులు అంటే ప్రధానంగా ప్రజల ఆర్థిక, రాజకీయ, సామాజిక జీవితానికి సంబంధించిన సమస్యలను పరిష్కరించుకోవడానికి గల హక్కులే ప్రజాస్వామిక హక్కులు. అంతేకాకుండా, ప్రజాస్వామిక హక్కులు సామూహికంగా వ్యక్తీకరించబడతాయనీ, ప్రజాస్వామిక ఉద్యమాల ఆకాంక్షలుగా ముందుకు వస్తాయి. ప్రజాస్వామిక హక్కులకు ఏ నిర్వచనం చెప్పుకున్నా మనిషి మనిషిగా తలెత్తుకొని బ్రతకడమే పరమార్థం. దోపిడీని ప్రతిఘటించే హక్కు ప్రతిమనిషికి ఉంది. అది మౌలిక ప్రజాస్వామిక హక్కు. అందుకే సమస్యల పరిష్కారం కోసం, తమ జీవితాలను మెరుగుపరుచుకోవడం కోసం పోరాడే హక్కు లేదా ఉద్యమించే హక్కును మౌలికమైన ప్రజాస్వామిక హక్కుగా పౌరహక్కుల సంఘం గుర్తించింది. వ్యక్తిగత జీవితంలోకి, హక్కుల్లోకి రాజ్యం జోక్యం చేసుకోకూడదని పౌరహక్కుల భావన అయితే, ప్రజల జీవితాలను బాగుచేయడానికి, వారి సంక్షేమం కోసం రాజ్యం జోక్యం చేసుకోవాలని ప్రజాస్వామిక హక్కుల ఉద్యమం డిమాండు చేస్తుంది. పౌరహక్కులు వ్యక్తిగతం కాగా, ప్రజాస్వామిక హక్కులు సామూహికంగా వ్యక్తీకరించబడతాయి. ప్రజాస్వామిక హక్కులను చట్టం గుర్తించకపోవచ్చు. కానీ, ప్రజల చైతన్యంలో ఉంటాయి. కోర్టుల ద్వారా అమలు చేసుకొనే అవకాశం లేకపోవచ్చు. పోరాటాల ద్వారా సాధించుకోవాల్సిందే.

పౌరహక్కులు, ప్రజాస్వామిక హక్కులు అనే వర్గీకరణ ఒకటి మనదేశంలోని పౌరహక్కుల ఉద్యమంలో తరచుగా చర్చకు వస్తూ ఉంది. హక్కుల్లో హెచ్చు తగ్గులు నిర్ణయించడం కోసం దీనిని వాడుకోవడం జరుగుతూ ఉంది. ఈ వైఖరిని బాలగోపాల్ వ్యతిరేకించాడు. ఆయన మాటల్లోనే "నిజానికి మనుషులందరికీ రాజకీయ, ఆర్థిక, సాంఘిక రంగాలలో అన్ని రకాల సమానత్వం (హోదాలో, స్థితిగతుల్లో, అవకాశాల్లో)ఉండాలనేది హక్కులకు ప్రామాణికం. ఈ దిశగా యిప్పటికే సాధించుకున్న హక్కులు ఇంకా సాధించుకోవాల్సిన హక్కులు అనేదే ఉపయోగకరమైన వర్గీకరణ, వేరే ఏ వర్గీకరణ అయినా విశ్లేషణ సౌలభ్యం కోసం చేసుకునేదే. అంతే తప్ప హక్కులలో హెచ్చు తగ్గులు చూపించి ఒక దాని పేరు మీద మరొకదాని నిరాకరణను, సమర్థించడాన్ని వ్యతిరేకించాలి"అని స్పష్టం చేసాడు.

హక్కుల మధ్య వర్గీకరణకు, హెచ్చుతగ్గులకు పెట్టుబడిదారీ దేశాలకు, సోషలిస్టు దేశాల మధ్య హక్కుల ప్రాధాన్యత ప్రజాస్వామ్యంపై జరిగిన చర్చ వాటి రాజకీయ దృక్పథాలు కారణం. బాలగోపాల్ ఈ చర్చల ప్రభావం గురించి చర్చిస్తూ "దాదాపు అర్థ శతాబ్దం పాటు ప్రపంచరాజకీయాలను శాసించిన ప్రచ్ఛన్నయుద్ధం (కోల్డ్‌వార్)కాలంలో పౌర, రాజకీయ హక్కులే ప్రజాస్వామ్యమనీ, సామాజిక, ఆర్థిక హక్కులను పెట్టుబడి స్వామ్యం దయా దాక్షిణ్యాలకు వదిలేసినా అక్కడ ప్రజాస్వామ్యం లోపించినట్టు భావించడం అవసరం లేదని అమెరికా కూటమి వాదించగా, సామాజిక ఆర్థిక హక్కులే ప్రజాస్వామ్యమనీ, పౌర రాజకీయ హక్కులు సహితం కావాలనడం కేవలం బూర్జువా బలహీనత అని సోవియట్ కూటమి వాదించింది. ఆ తర్వాత చైనా కూటమి కూడా ఇలాగే మాట్లాడింది. మన దేశంలో కమ్యూనిస్టులు సోవియట్, చైనా వాదనలను సమర్థించారు. కానీ పౌరహక్కుల ఉద్యమం దృష్టిలో ఇది కృత్రిమమైన విభజన అని బాలగోపాల్ అభిప్రాయపడ్డాడు. పౌరహక్కులు లేకుండా, ప్రజాస్వామిక హక్కులను రక్షించుకోలేం. సాధించుకోలేం. భావప్రకటనా స్వేచ్ఛ, సంఘాలుగా ఏర్పడేహక్కు, సంఘటితమయ్యే హక్కు, సమావేశపు హక్కు అన్నీ కూడా ఉద్యమించే హక్కు(ప్రజాస్వామిక హక్కు) లో భాగమే. ఉద్యమించే హక్కు వ్యక్తీకరణలే.

మానవహక్కులంటే పౌర, ప్రజాస్వామిక హక్కులకు భిన్నమైనవి కాదు. వాస్తవానికి పౌరప్రజాస్వామిక హక్కుల సమాహారమే మానవ హక్కులు. ప్రపంచ నాగరికత అభివృద్ధి క్రమంలో ఉనికిలోకి వచ్చి, గుర్తించబడ్డ హక్కులన్నింటినీ ఇవ్వాళ అంతర్జాతీయ మానవహక్కుల ప్రకటనలోనూ, వివిధ హక్కుల ఒడంబడికల్లోనూ, ఒప్పందాల్లోనూ పొందుపరచబడ్డాయి. హక్కులు మగవాళ్ళకే పరిమితం (Rights of man), సహజహక్కులు (Natural rights) స్థానంలో హక్కుల భావనలో లింగవివక్షతను నిరాకరిస్తూ, దైవసిద్ధాంతాన్ని (Divine theary) ని వ్యతిరేకిస్తూ మానవ హక్కులు (Human rights) అనే భావన వచ్చింది. ఈ మార్పు వెనుక అనేక ఉద్యమాల ప్రభావం ఉంది. పౌర, ప్రజాస్వామిక హక్కులు మానవ హక్కుల సమాహారంగా ఇవ్వాళ అందరూ అంగీకరిస్తున్నారు.

కొత్త ప్రయోగం

మానవ హక్కులు అంటే మనుషులందరికీ హక్కులనీ, మానవ హక్కుల ఉద్యమం చాలా విశాలమైందనే అభిప్రాయంపై చాలా విమర్శలు ఉన్నాయి. రాష్ట్రంలో మానవ హక్కులవేదిక ఏర్పడిన సందర్భంలో వేదిక అవగాహన గురించి బాలగోపాల్ వివరించాడు. 'మానవహక్కుల భావనకి 'మనిషి'అన్న భావన కేంద్రం. మనిషి పుట్టినందుకు ప్రతి మనిషికి ఉండాల్సిన హక్కులు మానవ హక్కులు. ఇవి సమాజంలో ఒకరికి ఉన్నంతగా, ఇతరులకు లేవు. లేకపోవడానికి వర్గం, కులం, జెండర్, ప్రాంతం, జాతి, మతం మొదలైన అనేక కారణాలు ఉన్నాయి. ఈ విధంగా మనిషితో మొదలైన నిర్వచనం 'వర్గం'తదితర సామాజిక అంశాల దగ్గరికి సులభంగానే వస్తుంది. కానీ వర్గంతో మొదలయ్యే హక్కుల దృక్పథం 'మనిషి అందుకోవడానికి చాలా ఇబ్బంది పడుతుంది'బాలగోపాల్‌కు ఈ అవగాహన మొదట్లో లేదు. మార్క్సిజంపైన అసంతృప్తి, అందులో ఖాళీలను వెతికే ప్రయత్నం, విప్లవోద్యమాలపట్ల విశ్వాసం సన్నగిల్లింది. ఆ తర్వాత హక్కుల ఉద్యమానికి వర్గ దృక్పథం ఉండ కూడదని వాదించాడు. 'మనిషికేంద్రంగా మొదలైన ఆలోచనలు 'ప్రతిమనిషికి ఒకే విలువ'అనే సూత్రీకరణతో ముగిసింది. మానవహక్కులను సార్వజనీన నైతిక ప్రమాణాలుగా (Universal etnical principles) అర్థంచేసుకోవాలనీ, మానవహక్కుల ఉద్యమ లక్ష్యం సమాజంలో, మానవ జీవితంలో విలువలను పెంపొందిస్తూ ప్రజాస్వామీ కరించడానికి మానవీకరించడానికి ప్రయత్నించడం అని బాలగోపాల్ ప్రతిపాదించాడు. ఈవిధంగా మన రాష్ట్రంలోని ప్రజా ఉద్యమాల చరిత్రలో మానవహక్కుల వేదిక ఒక కొత్త ప్రయోగాన్ని చేస్తుందని చెప్పాడు. "ఒక రాజకీయ సిద్ధాంతం పట్ల నిబద్ధతకానీ, ఒక రాజకీయ ఉద్యమం అవసరాలుకానీ, ఒక సామాజికవర్గ ప్రయోజనాలు కానీ కాక, కొన్ని విలువల పట్ల నిబద్ధతలో మనందరం ఒక దగ్గరకు వచ్చాం. ఆ విలువల వెలుగులో సమాజాన్ని, మానవ జీవితాన్ని అర్థం చేసుకుంటూ దానిని ప్రజాస్వామీకరించడానికి, మానవీకరించడానికి అవసరమైన కార్యరంగాన్ని నిర్దేశించుకుని కార్యక్రమాలు చేపడుతున్నాం" అని వేదిక మూడవ రాష్ట్రమహాసభలకు సమర్పించిన కార్యదర్శి నివేదికలో వివరించాడు. అంతేకాకుండా, హక్కుల ఉద్యమం కార్యక్రమాలు అణగారిన ప్రజల ఆరాటాలకు, ఆకాంక్షలకు ఆసరా యిచ్చినా, హక్కుల ఉద్యమానికి ఆపోరాటాల్లో వ్యక్తమయ్యే విలువలు మాత్రమే ప్రమాణం అని చెప్పాడు. ఇది 'మన రాష్ట్రంలోని ప్రజా ఉద్యమాల చరిత్రలో ఒక కొత్త ప్రయోగం'అంటూ 'దీనిని నిలబెట్టకపోతే మన ప్రయత్నానికే కాక, విలువలు మనుషుల్ని దగ్గరకు తీసుకురాగలవన్న ప్రజాతంత్ర విశ్వాసానికి కూడా నష్టం చేసిన వారం అవుతాం'అని హెచ్చరిక చేసాడు.

బాలగోపాల్ మొదటి నుండి హక్కుల సంస్థలు రాజకీయాలకు దూరంగా ఉండాలనీ, రాజకీయ విశ్వాసాలకు, కార్యక్రమాలకు వేదిక కాకూడదనీ వాదించాడు. ఆవిధంగానే పౌరహక్కుల సంఘం అవగాహనను, నిర్మాణాన్ని మలచడానికి ప్రయత్నించాడు. హక్కుల ఉద్యమానికి తన సొంత అవగాహన, సొంత అస్తిత్వం ఉండాలని చర్చ లేవదీసాడు. వీటితోపాటు అనేక అంశాలపై చర్చ జరిగింది. మెజారిటీ సభ్యులు ఆయన ప్రతిపాదనలను వ్యతిరేకించిన సంగతి తెలిసిందే. బాలగోపాల్ ఆలోచనలకు ప్రతిరూపంగా ఏర్పడిన మానవ హక్కుల వేదిక దాని అజెండా ఏ రాజకీయ పార్టీకి కూడా పూర్తి చేయడం సాధ్యం కాదు. వాస్తవానికి బాలగోపాల్‌వి సాంస్కృతిక రాజకీయాలు. వీటిని స్వతంత్రంగా హక్కుల ఉద్యమం ద్వారా సాధించడం వీలవుతుందా అనే సందేహం కలుగుతుంది. హక్కుల ఉద్యమానికి పరిధి, పరిమితులు ఉన్నాయి. సమాజంలో ఉత్పన్నమయ్యే సామాజిక, ఆర్థిక సమస్యలను హక్కుల ఉద్యమం పరిష్కరించే శక్తిలేదు. ప్రత్యేకించి సమాజంలో మౌలికమైన మార్పును తీసుక రావడం హక్కుల ఉద్యమానికి అసాధ్యమైన పని. రాజకీయ ఉద్యమాలే ప్రజల సమస్యలను పరిష్కరించగల్గుతాయి. సామాజిక మార్పుకు దోహదం చేస్తాయి. హక్కుల ఉద్యమం కేవలం ప్రజాస్వామిక ఉద్యమాలు లేదా సమూహాలు ముందుకు తెచ్చే సమస్యలు, ఆకాంక్షలు న్యాయమైనప్పుడు వాటిని సమర్థించడం, ప్రజల్లో ప్రచారం చేసి వాటికి మద్దతు కూడగట్టడం, హక్కులకోణం నుండి ప్రజల్లో చైతన్యం తీసుకరావడం కర్తవ్యంగా ఉంటుంది. ప్రజా ఉద్యమాలకు విలువలను నేర్పించడం హక్కుల ఉద్యమానికి మించిన పరిధి అవుతుంది.

మానవ హక్కులు, విలువలు సార్వత్రికం, అనుల్లంఘనీయం, అవిభక్తం, అనే భావన ఆకర్షణీయంగా ఆమోదయోగ్యంగా ఉంటుంది. కానీ అసమాన, ఆధిపత్య, దోపిడీ సమాజంలో హక్కుల ఉల్లంఘన నిర్దిష్టంగానే ఉంటుంది. హక్కులమధ్య వైరుధ్యం ఎదురవుతుంది. హక్కుల సంఘం ఎటువైపు అనే ప్రశ్న వస్తుంది. సమాజంలో శ్రమ విభజన ఎంత తీవ్రంగా ఉంటే హక్కుల విభజనకూడా అంతే తీవ్రంగా ఉంటుంది. పరస్పర విరుద్ధమైన ఆలోచనలు,విలువలు, ప్రయోజనాలు గల వేర్వేరు వ్యక్తులు, సమూహాల మధ్య హక్కుల విభజన జరిగినట్టయితే నువ్వు ఎవరి హక్కుల గురించి మాట్లాడుతున్నావు అనే ఇబ్బందికరమయిన పరిస్థితి ఎదురవుతుంది. నక్సలైట్ల హక్కుల గురించి మాట్లాడితే పోలీసులకు హక్కులు లేవా అనే ప్రశ్న వస్తుంది. కాబట్టి మానవహక్కులు సార్వజనీనం అని సూత్ర రీత్యా అమోదించడం వేరు, అవి ఏ ప్రత్యేక పరిస్థితుల్లో, నేపథ్యంలో వాటి ఉల్లంఘన, అతి క్రమణలను అర్థం చేసుకోవడం వేరు. అప్పుడు ఎవరి హక్కులు ఎవరు ఉల్లంఘిస్తున్నారో సుభంగానే తెలుసుకోవచ్చు. మానవ హక్కుల ఉద్యమం రాజ్యాంగ యంత్రాంగం పాలనా వ్యవస్థలో, సామాజిక సంబంధాల్లో ప్రజాస్వామీకరణ తీసుకరావడానికి కృషి చేయాలనే లక్ష్యాన్ని నిర్దేశించుకున్నా సమాజంలో ఆస్తి సంబంధాల్లో సమానత్వం సాధించకుండా, ప్రజాస్వామీకరణ సాధ్యం కాదు. హక్కుల ఉద్యమానికి సమానత్వం అనే విలువ, హక్కు పునాదిగా వుండాలి.

రాజ్యం, దాని స్వభావం

రాజ్యం కేవలం అణిచివేత యంత్రాంగం అవే అవగాహన సరయింది కాదనీ బాలగోపాల్ అభిప్రాయం. రాజ్యం (పాలకవర్గాలు)

తన ప్రయోజనాలకు ఎవరు అడ్డు తగిలినా వారిని అణిచివేస్తుంది. కానీ రాజ్యం సంస్కరణలను కూడా తీసుకవస్తుంది. అవి ప్రజల సంక్షేమాన్ని దోహదం చేస్తాయి. అంతేకాకుండా రాజ్యానికి 'అభివృద్ధి'తీసుకువచ్చే కార్యక్రమం కూడా ఉంటుందనీ బాలగోపాల్ చాలా సందర్భాలలో వ్యక్తం చేసాడు. కానీ, ప్రస్తుతం రాజ్యం తీసుకవస్తున్న సంస్కరణలు, 'అభివృద్ధి' ఎలాంటిదో వాటి ప్రభావం ఏవిధంగా ఉందో మనం ప్రత్యక్షంగా అనుభవిస్తూనే ఉన్నాం. ప్రజల జీవితాలను బాగు చేసే సంస్కరణలు, సంక్షేమ పథకాలు తీసుకవచ్చినా, వాటి అమలు కోసం మళ్ళీ ఆందోళన చేయాల్సిన పరిస్థితి ఉంది. ఆందోళన తీవ్రమయితే 'శాంతి భద్రతల పేరుతో అణిచివేస్తూ ఉంది. భూమిపై ఆదివాసీల హక్కులను పరిరక్షించడానికి చట్టం తీసుకవచ్చి, దాన్ని అమలు చేయాలని పోరాటాలు చేస్తే రాజ్యం వారిపై యుద్ధం ప్రకటించింది. సంస్కరణలు-అణిచివేత కొనసాగుతూనే రాజ్యం తన విశ్వసనీయత పెంచుకోవడానికి ప్రయత్నిస్తుంది.

రాజ్యహింస గురించి కూడా బాలగోపాల్‌కు స్పష్టమయిన అవగాహన ఉంది. 1998లో పౌరహక్కుల సంఘం నుంచి విడిపోయి, మానవహక్కుల వేదిక ఏర్పాటు కావడానికి ప్రధానంగా నక్సలైట్ల హింసను సమర్థించడం, ఖండించడంగా అర్థం చేసుకున్నారు. దీనికి బాలగోపాల్ సమాధానం యిచ్చారు. "రాష్ట్రంలో (ఇటువంటి ప్రణాళికతో)పనిచేస్తున్న ఎపిసిఎల్‌సి ఉండగా హెచ్ఆర్ఎఫ్ ఏర్పడటం నక్సలైటు పార్టీలు చేసే హింసను ఖండించడానికేనన్న వాదన చాలా బలంగా వినపడుతుంది. నక్సలైటు పార్టీలు చేసే 'అప్రజాస్వామిక చర్యలు' గురించి పౌరహక్కుల ఉద్యమంలో జరిగిన చర్చను రాజ్యహింస వర్సెస్ నక్సలైటు హింసగా కుదించడం వల్ల ఏర్పడ్డ పరిణామమిది. దీనికి మీడియా సహకారం కూడా చాలానే ఉంది. "మానవ హక్కుల వేదిక రాజ్యహింసను, నక్సలైటు హింసను ఒకే గాటిన కట్టి చూడదు". కానీ నక్సలైట్ల చేర్యలను మొత్తంగా 'అప్రజాస్వామిక చర్యలు' అనే నామకరణం చేయడాన్ని పౌరహక్కుల సంఘం వ్యతిరేకించింది. పౌరహక్కుల సంఘంలో జరిగిన చర్చ కేవలం 'ఉద్యమకారుల హింస'కే పరిమితం కాదు. చాలా అంశాలు చర్చకు వచ్చాయి. కానీ, దీన్నే ప్రాధాన్యంగా చేసి ప్రచారం జరిగింది. ఇప్పుడూ జరుగుతూ ఉంది. బాలగోపాల్ మరణం సందర్భంగా ఇలాంటి ప్రచారం జరగడం చాలా విచారకరం.

సమాజంలో తలెత్తే సామాజిక, ఆర్థిక సమస్యలు, వాటి ఫలితంగా ముందుకువచ్చే ఘర్షణలు వివిధ సామాజిక వర్గాలమీద ప్రభావం చూపుతాయి. వీటి పట్ల స్పందనలు, పరిష్కారమార్గాల్లో తేడాలు ఉంటాయి. ప్రజాస్వామిక ఉద్యమాలను ప్రభుత్వాలు అణిచివేయడానికి ప్రయత్నించినప్పుడూ, ఆ ఉద్యమాల లక్ష్యాలను వక్రీకరించినప్పుడు హక్కుల ఉద్యమాలు తప్పనిసరిగా వ్యతిరేకించాలి. ప్రభుత్వాలు ఆ ఉద్యమాలను సాయుధంగా అణిచివేసినప్పుడు ప్రతిఘటన ఎదురవుతుంది. ఈ ప్రతిఘటన సాయుధంగానే ఉంటుంది. ఈ సాయుధ ఘర్షణ తీవ్రమయ్యేకొద్దీ దాని ప్రభావం సమాజం మీద పడుతుంది. ప్రజలను అభద్రతలోకి నెడుతుంది. ఇటువంటి సందర్భంలో బుద్ధి జీవుల గురించి బాలగోపాల్ రాస్తూ "మధ్యతరగతి బుద్ధి జీవులకు ఒక లక్షణం ఉంది. న్యాయాన్యాయాల సంఘర్షణ మన నిత్య జీవితానికి ఎంత దూరంగా జరిగితే అంత సులభంగా న్యాయం పక్షం వహిస్తాం. ఆ సంఘర్షణ మన నిత్య జీవితానుభవానికి చేరువ అయ్యేకొద్దీ న్యాయం పక్షం వహించడం కష్టం అవుతుంది. ఎందుకంటే అన్యాయం వ్యవస్థీకృతం అయినచోట మన దైనందిన జీవిత సుఖశాంతులు అన్యాయంతో ముడిపడి ఉంటాయి. అప్పుడు న్యాయాన్ని వ్యతిరేకించడానికి లేదా సంఘర్షణ పట్ల ఉదాసీనంగా ఉండటానికి మనకు ఎన్నో కారణాలు కనిపిస్తాయి. దూరంగా ఉన్నప్పుడు 'అంతఘోరం జరుగుతూ ఉంటే ఎవరు ఎందుకు మాట్లాడలేదో' అని ఆశ్చర్యపోతాం. దగ్గరగా ఉంటే మాట్లాడకుండా ఊరుకోవడానికి ఎన్నో కారణాలు కనిపిస్తాయి. అవి న్యాయమైన కారణాలు కూడా కావచ్చు. ఎందుకు కాకూడదు"అని ప్రశ్నించాడు బాలగోపాల్.

'హింసా-హింసల మీమాంసలో అనంతంగా కాలక్షేపం చేయకుండా పోలీసుల ఇనుపబూట్ల కింద నలిగిపోతున్న జీవితాన్ని గురించి ఆలోచించమని అడుగుతున్నాం'అని బాలగోపాల్ కల్లోల కథాచిత్రాల్లో నినదించాడు. మానవ హక్కుల వేదిక రాష్ట్ర మహాసభల్లో 'ఆపరేషన్ గ్రీన్‌హంట్' ఆపాలని అందరం నినదించాలనీ పిలుపునిచ్చాడు. మావోయిస్టులు కూడా సంయమనం పాటించాలని విజ్ఞప్తిచేసాడు.

ఐక్యత చారిత్రక అవసరం

మానవహక్కులవేదిక, ప్రజాస్వామిక హక్కుల పరిరక్షణ సంస్థ, పౌరహక్కుల సంఘాల మధ్య అవగాహనలో ఆచరణలో పెద్దగా తేడాలు లేవు. కొన్ని విషయాల్లో భిన్నాభిప్రాయాలు ఉన్నా అవి కలిసి పని చేయడానికి ఆటంకం కావు. ఇవ్వాళ హక్కుల ఉద్యమం అనేక సవాళ్ళను ఎదుర్కుంటున్నది. అభివృద్ధిపేరుతో జరుగుతున్న విస్థాపన, విధ్వంసం, హిందూమతోన్మాదం పెరిగి మైనారిటీ మతస్థులపై ఊచకోత, ఉగ్రవాదం పేరుతో హక్కుల ఉల్లంఘన, తీవ్రవాదం పెను ప్రమాదం అని చెప్తూ ఆపరేషన్ గ్రీన్‌హంట్ పేరుతో ఆదివాసీలపై చేస్తున్న యుద్ధం, అన్నీ కూడా హక్కుల ఉనికికే ప్రమాదం ఏర్పడింది. ఈ సవాళ్ళను ఎదుర్కోవడం ఒంటరిగా సాధ్యం కాదు. హక్కుల సంఘాలు కలిసి ఐక్యంగానే హక్కులను కాపాడుకోగల్గుతాం. హక్కుల ఉద్యమాన్ని బలోపేతం చేయగల్గుతాం. ఈ కర్తవ్యం నిర్వహించడమే బాలగోపాల్‌కు నిజమైన నివాళి.

('ఆంధ్రజ్యోతి' దినపత్రికలో శేషయ్య రాసిన ఈ వ్యాసాన్ని ఎడిట్ చేసి ప్రచురించారు. ఇది ఆ వ్యాసం పూర్తి పాఠం.)